

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Název školy	Střední průmyslová škola strojnická Vsetín
Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0483
Autor	RNDr. Miroslava Pospíšilíková
Název šablony	III/2
Název DUMu	10.3 Názvosloví kyselin a solí
Tematická oblast	Obecná chemie
Předmět	Chemie
Druh učebního materiálu	prezentace
Anotace	Pravidla pro tvorbu vzorců a názvů kyselin a solí
Vybavení, pomůcky	PC, učebnice
Ověřeno ve výuce dne, třída	8. a 18.10.2013, 1.A

Výukové cíle

- Znat vzorce nejběžnějších kyselin
- Umět vytvořit vzorec kyseliny z názvu
- Umět odvodit název kyseliny ze vzorce
- Ovládat vytvoření vzorce soli z názvu a naopak

Klíčová slova

- Kyselina
- Sůl kyseliny
- Hydráty solí
- Číslovkové předpony

NÁZVOSLOVÍ KYSELIN A SOLÍ

Uved'te příklady známých kyselin.

Platí opravdu „sůl nad zlato“?

Názvosloví kyselin

KYSELINY = sloučeniny, které odštěpují kation vodíku, proton H^+

Klasifikace kyselin:

a) dle počtu odštěpitelných vodíků (= sytnost)

jednosytné HCl, HNO_3

dvojsytné H_2CO_3, H_2SO_4

vícesytné H_3PO_4, H_4SiO_4

b) dle obsahu kyslíku

bezkyslíkaté H_2S, HF

kyslíkaté $HClO_3, H_2SO_3$

Bezokyslíkaté kyseliny

Název: kyselina + hydrid nekovu + -ová

HF kyselina fluorovodíková

(HCl, HBr, HI)

H₂S kyselina sirovodíková (sulfanová)

HCN kyselina kyanovodíková

Kyslíkaté kyseliny (oxokyseliny)

Název: kyselina + přídavné jméno

obsahuje **centrální atom kyseliny** a
koncovku dle jeho oxidačního čísla

Platí: Součet oxidačních čísel všech atomů v
molekule je roven 0!

Předponou mono-1, (di-2, tri-3, tetra-4, penta-5,
hexa-6, hepta-7, okta-8, nona-9, deka-10) +
hydrogen vyjádříme počet atomů vodíku.

Např. kyselina **dihydrogenkřemičitá** $\text{H}_2\text{Si}^{\text{IV}}\text{O}_3$

Odvození vzorce kyselin od názvu

Např. Kyselina hydrogenmanganistá

$\text{H}_1^{\text{I}}\text{Mn}^{\text{VII}}\text{O}_x^{-\text{II}}$ dopočítáme počet atomů kyslíku

$$1 + 7 + x \cdot (-2) = 0$$

$$x = 4 \rightarrow \text{HMnO}_4$$

Úkol: Napište vzorce kyselin

- a) kys. hydrogendusitá
- b) kys. dihydrogensířičitá
- c) kys. trihydrogenfosforečná
- d) Kys. hydrogenbromičná

Řešení: a) HNO_2 b) H_2SO_3 c) H_3PO_4 d) HBrO_3

Odvození názvu kyseliny od vzorce

Např. H_2CrO_4

- ❖ nejprve doplníme oxidační čísla $\text{H}_2^{\text{I}}\text{Cr}^{\text{x}}\text{O}_4^{-\text{II}}$
- ❖ dopočítáme oxidační číslo chromu

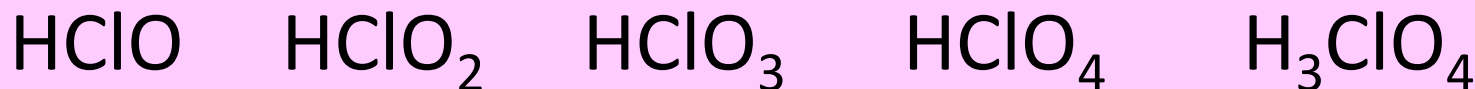
$$2 \cdot 1 + x + 4 \cdot (-\text{II}) = 0$$

$$x = 6$$

- ❖ utvoříme název

kyselina **dihydrogenchromová**

Úkol: Pojmenujte kyseliny chlóru

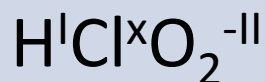
Řešení:

$$1 + x + (-2) = 0$$

$$x = 1$$

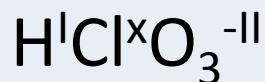
kyselina hydrogenchlór**ná**

$$1 + x + 2 \cdot (-2) = 0$$

$$x = 3$$

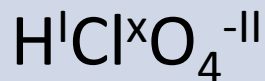
kyselina hydrogenchlorit**á**

$$1 + x + 3 \cdot (-2) = 0$$

$$x = 5$$

kyselina hydrogenchlor**ečná**

$$1 + x + 4 \cdot (-2) = 0$$

$$x = 7$$

kyselina hydrogenchlorist**á**

$$3 \cdot 1 + x + 4 \cdot (-2) = 0$$

$$x = 5$$

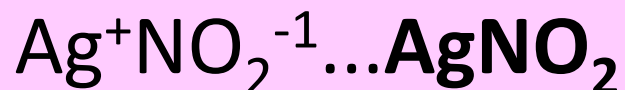
kyselina trihydrogenchlor**ečná**

Názvosloví solí oxokyselin

Název: podstatné jméno + přídavné jméno
od aniontu kyseliny   od kationtu

Např. dusitan stříbrný

dusitan...sůl kys. dusité HNO_2 ...anion NO_2^{-1}
kation Ag^+

Např. Na_2CO_3

$\text{Na}_2^+\text{CO}_3^{-II}$ kation sodný Na^+ anion CO_3^{-II} od kys.
uhličitě...uhličitan → **uhličitan sodný**

1. Soli jednoduché – odvozené od oxokyselin nahrazením všech atomů H za atomy kovu nebo NH_4^+ .

Např. fosforečnan draselný

fosforečnan...sůl kys. fosforečné H_3PO_4 ...anion $\text{PO}_4^{-\text{III}}$

kation K^{I} ... K^{I} ~~$(\text{PO}_4)^{\text{III}}$~~ $\rightarrow \text{K}_3 \text{PO}_4$

Hydráty solí – obsahují molekuly krystalové vody

Např. pentahydrát síranu měďnatého

síran...sůl kys. sírové H_2SO_4 ...anion $\text{SO}_4^{-\text{II}}$

kation Cu^{II} ... Cu^{II} $\text{SO}_4^{-\text{II}}$ $\rightarrow \text{CuSO}_4 \cdot 5 \text{H}_2\text{O}$

2. Hydrogensoli (kyselé soli) – obsahují alespoň 1 atom vodíku

Např. hydrogenuhličitan lithný

sůl kys. uhličitě H_2CO_3 ...anion HCO_3^{-1}

kation Li^{I} ... $\text{Li}^{\text{I}} (\text{HCO}_3)^{-1} \rightarrow \text{LiHCO}_3$

Např. $\text{Zn}(\text{HSO}_4)_2$

anion $(\text{HSO}_4)^{-1}$ od kys. sírové H_2SO_4

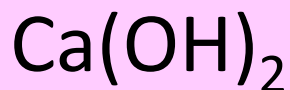
kation zinečnatý Zn^{II}

$\rightarrow$ **hydrogensíran zinečnatý**

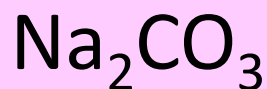
Úkol: Doplňte tabulku

NH_4NO_3	
	heptahydrát síranu zinečnatého
$\text{Fe}_2(\text{SO}_3)_3$	
	dihydrogenfosforečnan sodný
H_4SiO_4	

Přiřadte ke vzorci název chemický a triviální.

hydroxid vápenatý
křevál

uhličitan sodný
vápenec

hydrogenuhličitan sodný
kobern

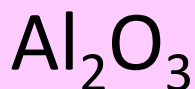
uhličitan vápenatý
mýčítan

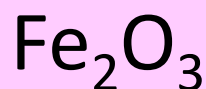
oxid vápenatý
dševáp

oxid křemičitý
křem

oxid hlinitý
soda

oxid železitý
pálěné vápno

kyselina chlorovodíková
soda

Literatura, použité zdroje textu a obrázků

- **Chemie pro střední školy**, Jiří Banýr, Pavel Beneš, SPN Praha, 1996
- **Chemie pro čtyřletá gymnázia, 1. díl**, Aleš Mareček, Jaroslav Honza, Nakladatelství Olomouc, 1998